

Jőjjetek

1958. március.
11. évfolyam, 3. szám.

Gondolatok Dosztojevszkij keresztyénységéről

„Mert nem beszédben áll az Istennek országa,
hanem erőben” (1 Kor. 4, 20)

Senki sem vonja kétségbe, hogy Dosztojevszkij egyike a világirodalom legnagyobb alakjainak. Regényei a jellemzés művészetének, a lélektani analízisnek remekei. Rajtuk keresztül bepillantást nyerünk az emberi lény mélységeibe, az emberi élet titkos hajtóerőibe, amelyekre az átlagos pszichológia alig gondol. Aki például a bolsevizmus keletkezésének lélektani indokait keresi, Dosztojevszkij írásából többet tanulhat, mint száz más, átlagos szociológiai vagy történelmi munkából. Érthető, ha Dosztojevszkij hatása mérhetetlenül nagy. A művét alkotó motívumok tömkelege különféle értelmezésekre nyújt alkalmat, mint az élet maga, amelyet regényeiben megszólaltat.

Semmitől vissza nem riadó, erőszakos tett-ember és alázatos keresztyének egyaránt eszményképre találnak, ha Dosztojevszkij művében kutatnak. Bennünket most csak az a kérdés foglalkoztat, hogyan viszonylik Dosztojevszkij gondolatvilága a szovjetorosz diktatúrához és hogyan a nyugati keresztyén-séghez.

Abban az időben, mikor Dosztojevszkij hatni kezdett, Nyugat-Európa polgárai lelkében egy felületes optimizmus uralkodott. E polgárság élvezte a civilizáció vívmányait, hitt a haladásban és nem vett tudomást azokról a lefojtott erőkről, amelyek a látható történelmi események mögött rejtettek és az egész polgári világ fennállását fenyegették. A polgár biztosnak érezte annak a rendnek a fundamentumait, amelyben élt, biztos páholyból szemlélte azt a másik világot, amelyet Dosztojevszkij rajzolt. Egy világot, amely tele volt kiszámíthatatlan emberekkel, félőrültekkel és démonokkal, kik egyik pillanatban megcsókolták társukat, hogy a másik pillanatban legyilkolják. A polgár számára a megszállottaknak e Dosztojevszkij által felidézett világa izgatószer, érdekes szindarab volt, amely változatosságot vitt bele a külső polgári rend unalmas megszokottságába. A polgár tapsolt a Dosztojevszkij által elővarázsolt szindarab alakjainak, azok kiszámíthatatlan természetének és tetteinek. Ki gondolt volna arra, hogy a kiszámíthatatlan démonok csókjaikkal és gyilkolásaikkal egyszer elhagyják a színpadot, történelmi valósággá lesznek, amelyek széttörik a polgári rend fundamentumait és sörbe taposnak minden polgáry erényt? — Nem könnyelműség volna-e azonban, ha a mai polgárság is gondtalanul tapsolna a dosztojevszkij világszindarab alakjainak?

A dosztojevszkij világot irracionális, amelynek Dosztojevszkij hatalmas erejű írásművé-

KIBÉDI VARGA ARON

Ti és Mi

— Lengyelországnak —

Mi, a csendesen ülők, a nyugodtan járók, az álmosan kelők, a — néha — kiugró szemmel messzire nézők,

ti, a sűrűn harcolók, feketén izzadók, feszülő, recsegő mellkassal szenvedők,
mi, a boldogtalanok; —
ti, a boldogok.

A téli égboltról csöpög az álmom, felhőkharcolók falára kúszik a fényes, tarka láz,

lihegve nyeli a vak betűket a bújdós, sietve olvas —
és utána semmi

rászáll az ómos üresség, elmereng.
Mert ő messze van
szájában elízletlenedik a harcos szó,
elernyed a régi halálthozó szenvedély
szabadság
azt mondja: népem
azt mondja: szabadság
azt mondja: halál a zsarnokokra
mondja és utána semmi.

Mert ő már oly boldog, oly nyugodt,
motorbiciklin ül és autóról álmodik,
Shakespeare humorát és a primitív társadalmakat tanulmányozza

évszázados nyugalom falai között
nagy puha ágyban fekszik és foglalkozik lassú,
rózsaszín, tejszerű szerelemmel —
azt mondja: népem
azt mondja: parancsolsz még egy pohár sört
svéd barátjának
azt mondja: szabadság
moziba menjünk kérdezi az amerikai lányt
azt mondja: halál a zsarnokokra
ma este nincs időm, meg vagyok hívva
szól ausztrál háziasszonyának.

Mi, a csendesen ülők, a nyugodtan járók, az álmosan kelők, a — néha — kiugró szemmel messzire nézők,

ti, a sűrűn harcolók, feketén izzadók, feszülő, recsegő mellkassal szenvedők,
mi, a boldogtalanok —
ti, a boldogok.

szete rendkívüli hatást biztosított, rendező elv és hatalom után kiáltott, amely utóbbi a bolsevizmus racionalista rendszerében jelent meg. E tény fényében úgy jelenik meg Dosztojevszkij gondolatvilága mint a bolsevizmus előfutára és szálláskészítője. Dosztojevszkij irracionalista tézisére a bolsevizmus rendszere a racionalista ellentétist jelenti, amely utóbbi a tézisben felvetett kérdéseket elintézi és ezáltal a tézist felülmúlja.

Minderről sokat írtak már és még sokat is fognak írni. Bennünket azonban most csak az a kérdés érdekel, nem nyújt-e Dosztojevszkij műve más eszméket és erőket is a démonok megfékezésére — az erőszakon és a terroron kívül. Vagy ok nélkül ünneplik-e Dosztojevszkij művének tisztelői közül azok, akik Dosztojevszkij keresztyén lelkületét bámulják? Nem találkozunk-e írásaiban megrendítően mély, keresztyén lelki megnyilvánulásokkal, az

evangéliumi alázatosság, önfeláldozás, türelem és szeretet, egy szóval a kereszthordozás eleven példáival? E kérdésre választ adnak Dosztojevszkij regényeinek keresztyén alakjai, ahogy azok Dosztojevszkij hatalmas erejű írásai nyomán az emberiség lelkében énekel. Mégsem tudunk azonban ennél a válasznál véglegesen megállni. Dosztojevszkij ösztönének hatása más megítélést kíván. Míg az evangéliumok olvasása — pedig az evangéliumi realizmus is tud a démonok hatalmáról — megcsendesíti és felemeli lelkünket, Dosztojevszkij szellemi világa feldúlja az emberi lélek egyensúlyát s ezt a keresztyén motívumok, ahogy azok Dosztojevszkijnél jelentkeznek, nem tudják helyreállítani. Ha Nyugat új, lelki fundamentumon alapuló rendre vágyik a nihilizmus chaoszával szemben, azt ne várja Dosztojevszkijtól, hanem forduljon az evangéliumhoz magához.

Kibédi Varga Sándor.

A vodu és a keresztyénség

Fenti címmel nemrég érdekes tanulmány jelent meg a „Les Temps Modernes” párizsi folyóirat hasábjain Alfréd Métraux tollából. Az író Haiti négerköztársaság népének különös vallási életét írja le, amelyben a primitív babonák és a katolikus vallás külső ceremóniái szorosan, gyakran szétválaszthatatlanul egybefonódnak. Ezt a primitív vallásos rendszert, melynek a haiti parasztság és városi proletáriátus legnagyobb része hódol, nevezik vodu-nak.

A vodu és a katolicizmus két egymástól elkülöníthető, de a legtöbb haiti szemében rendszerint egybefolyó vallás; a katolicizmus nem zárja ki a vodut, sőt sokan azt vallják, hogy tulajdonképpen katolikusnak kell lenni ahhoz, hogy a loákat, a vodu isteneket helyesen tisztelhesse valaki.

A katolicizmus a hivatalos ünnepnapokra való vallás, a vodu pedig a paraszt mindennapi, házi, személyes vallása. Még a vodu papok sem látnak komoly ellentétet a kettő között, csak a fehér ember háborodik fel azon, hogy a vodu pap vagy papnő a katolikus pap mellett menetel a körmenetben. A katolikus vallásba beleszövődött, beleette magát a vodu, s ez nagyon megnehezíti az egyház harcát ellene. Ugyanakkor azonban éppen ez a körülmény teszi érdekessé Haiti határain túlmenőleg is ezt a jelenséget és magyarázza meg a misszionáriusok és az etnográfusok érdeklődését az ottani helyzet iránt.

A vodu-istenek, a loák és a katolikus egyház szentjei között külső különbségeket nehéz megállapítani. A haitiak tisztában vannak a különbségekkel, ugyanakkor azonban a vodu templomokban szentképek jelképezik a loákat, s a loákká átvédlett szentek képei előtt imádkoznak, táncolnak és révülnek el a hívők. Egyesek szerint Isten túlságosan el van foglalva ahhoz, hogy az emberek apró bajaival foglalkozhassék s a szenteket bízza meg az imák meghallgatásával. A szentek leszállnak az égből és félúton találkoznak a loákkal, akik továbbítják nekik a hívők kívánságait. Több ilyen és hasonló magyarázat van a loák és a katolikus szentek megkülönböztetésére, de egyik sem általánosan elterjedt, elfogadott.

A vodu szertartásokban a katolikus liturgiának szintén sok nyoma van. A voduisták azonban nem azért vették át a katolikus szertartásokat, nem azért adnak keresztyén jellegű pogány összejöveteleiknek, hogy ezáltal félrevezessék vagy éppen kiengeszteljék az egyházi hatóságokat, hanem egyszerűen azért, mert meg vannak győződve a katolikus liturgia hatékonyságáról, erejéről és előnyeit saját vallásuk számára is biztosítani akarják.

A katolikus egyház e különös „koexistenciát” sokáig eltűrte, abban a reményben, hogy lassan és erőszak nélkül is fel tudja számolni a vodut. Végül azonban rá kellett jönnie arra, hogy itt nem egy régi hit fokozatosan elenyésző maradványaival van dolga, hanem egy olyan új pogány vallással, mely mindjobban előzőnli, kihasználja és aláássa magát az egyházat. „Nem mi térítettük meg itt az embereket, mondta pár éve keserűen egy püspök, hanem ők használták fel minket saját babonájuk céljaira.” A katolikus egyház többször indított nagyszabású ellentámadást (legjelentősebbét az 1939-től 1942-ig terjedő években) de mindaddig nem túl nagy sikerrel, részben, mert rendszerint legbuzgóbb híveiről is kiderült, hogy „voduisták”, másrészt, mert a világi hatóságok sem támogatták az egyház törekvéseit. Az 1946-tól 1951-ig uralkodó kormány pl. többé-kevésbé joggal a nemzeti folklór egyidejű megsemmisülésétől félt. Ilyen körülmények között az egyház csak úgy érhet el eredményeket, hogy híveinek és az áttérni szándékozókak alaposabban, komolyabban tanítja meg igazságait és tanait, mint eddig.

Ebben a különleges haiti világban igen ér-

dekes szerep jut a protestantizmusnak. A protestáns egyházak (baptisták, methodisták, anglikánok, adventisták) a kezdettől fogva legélesebben elutasítottak mindent, ami a voduval kapcsolatban volt, vagy arra emlékeztetett. Sokan térnek át, a protestantizmusnak „sikere” van; nem mintha a vodu nem felelne meg sok haiti vallásos elképzeléseinek, hanem azért, mert a protestantizmus mintegy menedékhely, ha a kifürkészhetetlen és nem mindig jóindulatú pogány istenségek nagyon üldözik. „Ha azt akarja valaki, hogy a loák békén hagyják, térjen át protestánsnak.” Így azután a protestantizmus is, bár kevésbé mint a katolikus vallás, ferde beállítást, a valóságnak nem megfelelő színezetet kap és mondhatnók, egy mágius kör szerepét tölti be, melyen belül elernyed a loák ereje. Mivel pedig elsősorban a loák által üldözött szerencsétlen emberek térnek át a protestáns hitre, érthető, hogy a volt „voduista” protestánsok köréből kerülnek ki a vodu legádázabb ellenségei; emellett azonban sok olyan család is van, amelynek körében a vodu követője és a protestáns jól megfér egymás mellett: ilymódon egyszerre két irányban „biztosítják” magukat.

A protestáns egyházak sikereit természetesen nem csupán a haitiak számító babonás megfontolásai magyarázzák. Iskoláik, esti tanfo-

IGÉ

„Ha valaki én utánam akar jöni, tagadja meg magát és vegye fel az ő keresztyét és kövessen engem. Mert valaki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt; valaki pedig elveszti az ő életét én értem és az evangéliomért, az megtalálja azt.”

Márk ev. 8 : 34 k.vv.

Mintegy 500 esztendővel ezelőtt írta Kempis Tamás, a kegyes szerzetes, híres könyvét „Krisztus követése”-ről (De imitatione Christi). Sokan olvasták és olvassák még ma is lelki nyereséggel ezt a könyvet. Témája: a keresztyén ember személyes küzdelme az üdvösség eléréseért. Arra hív fel, hogy Krisztust például válasszuk az életben, de különösen a szenvedésben és törekedjünk Hozzá hasonlónak lenni. Habár a szerzőnek aszkétikus életfelfogása távol áll tőlünk, mégis el kell ismerjünk, hogy sokban hozzájárult a vallásos élet megtisztításához és elmélyítéséhez.

Kempis Tamás nem volt az egyetlen, aki ezzel a problémával vívódott: hogyan követhetjük Krisztust. Bárcsak Téged is foglalkoztatna ez a kérdés Testver. Fenti alapigénken az Úr Jézus adja meg e kérdésre a feleletet.

Az Úr Jézus tanítványának lenni annyit jelent, mint Őt követni. Amikor itt e földön járt, a tizenkét tanítvány mindenüvé követte a Mestert. Vele voltak Jeruzsálemben, de abban a faluban is, ahol nem akarták befogadni őket; Vele voltak az úton, elhagyott helyeken, a megdicsőülés hegyén és a viharzó tengeren.

Amióta a feltámadott Úr Jézus visszatért mennyei dicsőségébe, Őt követni kizárólag szellemi jelentést nyert: életünket az Ő akaratára irányítani. Először Krisztust kell megismerjünk, mint Isten egyszülött Fiát, életünknek az Urát, hogy azután akaratainkat az Ő akaratának alárendeljük.

„Ha valaki én utánam akar jöni, tagadja meg magát”, mondja az Úr Jézus. Senkit sem kényszerít arra, hogy Őt kövesse. Nem kényszer ez, hanem kegyelem. Szabad Krisztust követnünk s Őbenne mindazt megtalálni, amire lelkünknek szüksége van. Nem az követi Krisztust, aki szajkó módjára ismételi az Ő szavait, hanem aki hajlandó önmagát megtagadni. A világban az „én” érvényesítését hirdetik, Krisztus tanítványa az önmegtagadást gyakorolja. Nem követi vágyait és kívánságait, hanem azt kérdezi, mivel tudom a legjobban szolgálni az én Uramat és Megváltómat? S elveti mindazt, ami ezzel a céllal ellenkezik.

Ezt az önmegtagadást fejezi ki: „vegye fel az ő keresztyét és kövessen engem”. A keresztyén a szenvedés jelképe, amit a tanítványunk Krisztus követésében kell elhordoznia. Nem minden szenvedés Krisztusért való szenvedés.

lyamaik népszerűsége mellett a tanulmány szerzője megemlíti a kérdés gazdasági oldalát; vodu szertartások, istenek több anyagi áldozatot követelnek, magas adót rónak ki követőikre. Az egyszerű, puritán életmód általában nagyobb anyagi jólétet biztosít a protestáns egyházak híveinek. Ilyen módon sokan okot és következményt összezavarva tényleg azt hiszik, hogy elegendő áttérni protestánsnak ahhoz, hogy az ember anyagi helyzete megjavuljon.

Alfréd Métraux tanulmányából kitűnik, hogy az ilyen primitív társadalmakban a vallásokban az isteni szeretet majdnem ismeretlen fogalom, az istenektől való páni félelem egyedül mérvadó. Nem szeretetből, lelki szükségletből keresik az égi hatalmakat, hanem azért, mert a természet tele van gonosz varázssal s szükség van a kiengesztelt, jóindulatú szellemekre. Akár katolicizmusról, akár protestantizmusról van szó, ilyen körülmények között a vallás nem más, mint az Isten felhasználása; nem keresése, hanem egyezkedés Vele, „helyezkedés”, ügyes stratégia.

Ha nem is ilyen egyszerű, éles formában, de megvan bennünk is a hajlam arra, hogy Istenhez való viszonyunkba önző számításat fonjunk, e viszonyt valamiféle előnyös szerződésnek tekintjük. Az Evangéliumra is, ránk is bőséges feladat vár még e téren.

K. V. A.

Ha a kereszt megpróbáltatás, betegség, vagy üldözés formájában ránehezedik a vállunkra, milyen hamar panaszkodunk miatta. Szeretnők lerázni a vállunkról. Gondold meg azonban Testvérem, hogy ez a Te kereszted. Az Úr Jézus mondja: „...vegye fel az ő keresztyét...”

Baksay Sándor egyik elbeszélésében leírja, hogy egy ember sokat panaszkodott súlyos keresztje miatt. Egyszer csodálatos álmot látott. Egy nagy terembe vezették, ahol sok kisebb nagyobb kereszt állott a falnak támasztva. Megengedték neki, hogy válasszon egyet, amelyik neki a legjobban megfelel. Miután mind egyiket végigpróbálta, talált egyet, amelyik szerinte a legkönnyebb volt. Elhatározta, hogy ezt választja. Kívánsága teljesült. Mikor kiment vele a teremből és odakint jól megnézte, hogy kinek a keresztje ez tulajdonképpen, nagy csodálkozással látta, hogy azon a keresztyén az ő neve állott. A kereszt, amelyet ő azelőtt olyan nehéznek talált, a másokéval összehasonlítva mégis könnyebbnek bizonyult. Mi sokszor azért gondoljuk, hogy a mi keresztünk a leg-súlyosabb, mert nem ismerjük a mások keresztjét. — A legnehezebb kereszt Krisztus keresztje volt. A mi bűneink büntetését hordozta rajta. Zúgolódás helyett nézz Reá, Testvér, Aki súlyos és megalázó keresztjét egyetlen panasz-szó nélkül hordozta el.

Gondold meg, hogy keresztet nem magától került a válladra; az Úr tette rá. Ő ismer Téged a legjobban s ha keresztet rak a válladra, mindig megadja az erőt is annak elhordozásához. Nem felejtet-e el kérni Tőle ezt az erőt?

Nem szeszélyből, vagy bántásból adja Ő a keresztet, hanem mert Neki azzal is bölcs célja van. Hiszen a szenvedés által is formálja lelkünket az örökkévalóságra. Engedelmesre és tűrésre tanít. Sokszor ezt csak később értjük meg.

„Valaki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt; valaki pedig elveszti az ő életét én értem, és az evangéliomért, az megtalálja azt.” Ezt a látszólagos ellentmondást akkor értjük meg, ha tudjuk, hogy az „élet” szónak itt kétféle jelentése van. Először a földi életet jelenti, másodízben az örök életet. Az Úr azt mondja, aki ezt a földi életet meg akarja tartani, az végül is elveszti azt. A földi élet mulandó, minél jobban ragaszkodik hozzá valaki, annál hamarabb elmúlik. Olyan, mint jégdarab a gyermek kezében: minél görcsösebben szorítja, annál hamarabb olvad. S ha az örök életet nem nyerte el, mi haszna belőle?

Viszont aki életét Krisztus szolgálatába állította, sőt érte feláldozta, végül is megnyeri az örök életet.

Krisztus követése a keresztet vezet minket. Azonban nem végződik ott, hanem tovább visz a megdicsőülés felé. Kereszt nélkül nincs korona.

Ha engedelmesen hordozva keresztet Krisztust követed, Testvérem, akkor Ő Neked is részt ad az Ő örök dicsőségében!

K.

És visznek, ahova nem akarod...

HELMUT GOLLWITZER

IX.

Mivel körünkben egyedül én voltam teológus, a vezetést bizalommal rám ruházták, bár az igazi pietista még nem tekinti a papi palástot szellemi kvalitások biztosítékának. Mindannyian ugyanazt akarták hallani és csak erről az Egyről akartak beszélni. Erről kellett beszélni, amikor a biblia került szóba, amely mindnyájunk összekötő kapcsa volt. A rendkívüli körülmények így eredményezték, hogy a biblia olyan helyet töltött be, mint a reformátoroknál; anélkül, hogy sokat vitatkoztunk volna róla, a közöttünk fennálló különbségek következtében kölcsönös erősítést, ösztönzést és kioktatást csak kerülőúton, a biblia útján kaphattunk, általa mondhatta a katolikus a baptistának, az evangélikus a darbystának azt, amire az életben éppen szükségünk volt. Ez viszont alátámasztotta mindazokat a csodálatos dolgokat, amelyeket merész reformátorok a Bibliáról mondtak: hogy a Biblia nem halott, hanem minden időkben továbbélő könyv, tulajdonképpen nem is könyv, hanem nagyon is élő szavak összessége, mely saját erejéből is képes magát olvasóival megértetni, melynek szava tiszta és világos és egymagában is képes arra, hogy az embert Krisztussal kapcsolatba hozza, mely egymáshoz vezérli az embereket és áthidalja a különböző gondolkodási és átélési módok közötti szakadékot. Ezzel a tapasztalattal megelégedtünk, ezen túlmenőleg pedig nem tartottuk szükségességnek a kérdéseken vitatkozni. Szükségképpen nem az volt a célunk, hogy egymást egyéni felfogásunkról meggyőzzük és egymást felekezetünk számára megtérítsük. Más táborkban előfordult, hogy egyesek áttértek a katolikus hitre, vagy abból másra, — nekünk azonban az volt a célunk, hogy egymást nap mint nap újra Krisztus számára térítsük meg. E pozitív célkitűzés mellett, amelynek gyakorlati jelentősége roppant nagy volt, és abban állott, hogy kitartsunk és életünknek ebben az időben is értelmet adjunk, nem engedhettük, hogy szóhoz jussunk negatívum, t. i. az, hogy valamelyikünket kiemeljük felekezetéből és eredeti hagyományából. Nyugodtan meg kellett mindenkit hagynunk abban, ami bennüket egyéni meggyőződésükben egymástól elválasztott. Ezeket az elválasztó különbségeket azonban nem igyekeztünk félénken agyonhallgatni, hanem csak az ezekkel kapcsolatos vitákat számúztuk közös összejöveteleinkről. Párbeszédük során ezek is szóba kerültek, azonban inkább olyan célzattal, hogy egymást meggyőzzük arról, mit kell majd saját felekezetünk keretein belül az itteni ökuménikus gyülekezet tapasztalatai alapján otthon érvényesíteni. Hasznos beszélgetéseket folytattunk a Szabad Egyházhoz tartozókkal, akik természetesen diadalmasan könyvelték el Barth aggályait a gyermekkeresztséggel szemben.

Ilymódon a közös úrvacsorák kérdése sem okozott problémákat. Ahol ezekben az években oszthattunk úrvacsorát, ott mérhetetlenül nagy erő áradt belőle. Ha arra vártunk volna, hogy a szentség fogalmának értelmezésében megegyezésre

jussunk, akkor újra elárultuk volna Krisztus szavának közös meghallgatását a Szentírásból. Előzőleg többnyire nem mulasztottuk el szóbahozni, hogy az úrvacsorát miként értelmezzük és nem mulasztottuk el egymás előtt újból felolvasni és átgondolni az Új Testamentum szavait az úrvacsoráról. Utána azonban felekezeti különbség nélkül járultunk az Ur asztalához és az Urat arra kértük, hogy abban a kegyelemben részesítsen bennünket, amilyenben bennünket titokzatos és annyi vitát okozott szavaival részesíteni óhajtott.

Besicában Anzelm kezdeményezésére alakultak meg a körök. Másutt is többnyire lelkesek indították meg a mozgalmat. Azbesztben azonban lelkesek közreműködése nélkül alakult meg csoportunk. Nem a véletlen játéka volt, hogy itt és másutt, ahol nem voltak papok, elsősorban pietisták, valamint a Hitvalló Egyházhoz tartozók működtek ebben közre. Ugy látszik, hogy az átlagos protestáns keresztyén, ha otthon aktív tagja volt is gyülekezetének, úgy mint a katolikus is, habár felhasznált a az alkalmat, hogy a felajánlott keresztyén összejöveteleken részt vegyen, mégsem érezte annak szükségét, hogy ilyeneket szervezzen ott, ahol még nem alakultak meg. Megelekedtek azzal, hogy saját hitük szerint éljenek.

A többé-kevésbé pietisztikus közösségekből jött keresztyének vagy a szabad egyházak tagjai otthon annyira aktív közösségi életet éltek, hogy mindenütt ezt keresték és sehol sem akartak enélkül élni. A zinzendorfi mondás: „Nincs keresztyénség közösség nélkül”, melyen a lelkükbe vésődött. A pietista örökség eme mozzanatát annál is inkább megtanultam becsülni, mert közülük sokan a háborúban és fogságban folytatott élet során már egyáltalán nem kérkedtek bosszantó módon azzal, hogy csak ők azok, akik valóban „megtértek”. Ha összehasonlítjuk köreink protestáns és katolikus tagjait, megfigyelhetjük, hogy a katolikusok belső életét egyházi nevelésük nagyobb „szemléleti anyaggal” gazdagította, így különösen a szentekkel, azok tetteivel és mondásaival, mint a példaadó keresztyéni élet ábrázolásával, amihez még az is hozzájárult, hogy jól el voltak látva imaszövegekkel és segítő tanácsokkal nehéz idők és életbevágó döntések esetére. Nem vagyunk azonban akkor sem igazságtalanok, ha megállapítjuk, hogy a hitében élő protestáns keresztyén a hívő katolikusoktól rendszerint abban különbözik, hogy az frásnak mélyebb értelmezést ad, így a bűnt és a kegyelmet jobban képes felismerni, mivel sokkal közelebb áll magához Krisztushoz.

Fogolytársaim beszélgetéséből gyakran csendült ki az a jó elhatározás, hogy ezt a nehéz időt további életünkben sem szabad soha elfelejtenünk. Szerények leszünk! Az étel miatt asztalnál soha többé nem fogunk panaszkodni! A száraz kenyeret sem fogjuk soha többé megvetni! Akkoriban örültem az ilyen elhatározásoknak, azonban kételkedtem abban, hogy majd ki is tartanak mellettük.

Szerény csak az lehet, aki hálás; aki pedig hálás, nem felejt. Hálás azonban csak az marad, akinek van Valakije, kihez hálájával fordulhat. Azok számára, akik tudtak látni, vagy ott látni megtanultak, a fogság ideje nem az elhagyatottság, hanem a felsőbb irányítás és gondviselés megnyilvánulásának korszaka volt. Vonatkozik ez egészen apró eseményekre is, — de ezek az apró események nem voltak jelentéktelenek a

TÓTH Z. LÁSZLÓ

Ha futsz...

*ne nézd utaknak rejtekén a félrehajló bokrot,
az erdők zöldes tengerén a kancsalul nőtt lombot,
ne nézd roppant ég sátorán a nyílas vak jelét,
lábát a rengő tó, a nád miként veti előd,
hisz elmerülsz és elragad az ár, hogy útra léptél,
és útlevegre bélyeget saját bőrödre kértél,
hisz hinárként ölel körül az elmaradt világ:
erdőd könnyes őz szemét a hold vetíti rád.
Elpattant húrok zongorádon, mik messze elmaradtak,
aknazsinór pányvájaként feszülnek mart nyakadnak.
Hidaknak ívelt keblein egy más világba lépsz,
ahol te élsz csak, s véled az, kit álmaidba kérsz.*

*Ahol a sejtek, súlyok, pénzek árát
színek, illatok, ízek váltják,
ahol hegyek, vizek az éggel egybefolyanak,
ahol a felhők ringatják a holdat.
Ahol kezredbe hull a csillagod
és nem szül fattyú magzatot
a szüzek rózsá-köldökén
szerelmeidből szőtt gyökér.
Ahol te élsz, és véled az
amit magadba befogadsz:
s az lesz egyetlen, csak igaz
mire nem kell sosem vigasz,
mert benne bűnnek neve nincs,
mert benne kinnak neve nincs.
Ahol időnek, térnek nincs partja
és fák tövére sem kell balta,
ahol valóság, álom végleg egybefolyanak,
ahol az ágon biztos jel a holnap
mert ott te élsz, te élsz, de úgy, hogy élsz.*

*Ne nézd hát utak rejtekén a félrehajló bokrot,
az erdők zöldes tengerén a kancsalul nőtt lombot,
ne nézd roppant ég sátorán a nyílas vak jelét,
hátát a rengő tó, a nád, miként veti előd,
hisz elmerülsz és elragad az ár, hogy útra léptél,
és útlevegre bélyeget saját bőrödre kértél,
hisz hinárként ölel körül az elmaradt világ:
erdőd könnyes őz szemét a hold vetíti rád.
Elpattant húrok zongorádon, mik messze elmaradtak,
aknazsinór pányvájaként feszülnek mart nyakadnak.
Hidaknak ívelt keblein egy más világba lépsz,
ahol te élsz csak, s véled az mit álmaidba kérsz!*

foglyok életében. Nagyon nehéz ezekről beszámolni, — kívülállókkal ugyanis általában lehetetlen megértetni, hogy a külső események miként játszanak össze bensőnk állapotával, — hogy egy nehéz órában jött kis segítség éppen egy ima meghallgatását jelentette, — hogy egy rossz brigádba való áthelyezés volt éppen az, amire fenyegetett belső életünknek szüksége volt, — hogy miként nyilvánult meg itt valamilyen magasabbrendű kauzalitás; — ezt csak az tudja megérteni, aki mindezt átélte.

Ugyanílyen összefüggést láttunk az otthon miérettünk elmondott imák és a távoli Oroszországban kisebb-nagyobb bajokból való menekvés között; vagy gyakran tapasztaltuk, hogy valamely mély depresszióból hirtelen a boldog nem-törődőmség állapotába kerültünk, mert akaratlanul eszünkbe jutott egy strófa az énekkönyvből, vagy a Biblia valamelyik szava. Amikor egyikünket borzalmas hetek után végre kiengedték a vallatótömlőcből, így szólt hozzánk: „Úgy látszik, otthon most erősen imádkoztak értem”. — „Miért? Talán mert újra kiszabadultál?” — „Nem, hanem mert odabenn nem éreztem semmi félelmet.”

Ezért van Valakink, Akihez hálánkkal fordulhatunk; — mert nem vak véletlenek, és nem az ok és okozat ridég törvényei határozzák meg életünket, hanem Örök Urunk maga irányítja azt, Ő gondoskodik rólunk, törődik velünk és vesz körül hatalmával. Csak ez a hála tartja életben bennünk az emlékeztést. Csak azok nem felejtik el, amit átéltek, akik hálával vannak eltelve. Óiránta.

(Vége).

Mai protestantizmus

Irtta: PIERRE BURGELIN

Pierre Burgelin a filozófia professzora a strassburgi egyetemen. E cikke eredetileg „Situation du Protestantisme” címmel a Revue de Paris 1957. novemberi számában jelent meg.

A protestantizmus lényegében egy elv. Ez az elv azonban a történelemben ölt testet. A protestantizmus ugyanakkor egy nagy család, mely a világ szellemi hatása alatt változásokon megy át, mint minden, ami él. Azonban mindezen hatásokra ugyanazon belső törvényszerűség szerint hat vissza, amely őt magát is meghatározza. Nem létezik tan nélkül, de nem is azonosítható vele; kidolgozza azt és mindig új módon használja fel. A hithűségben, mely, mint minden vallásnak, úgy a protestantizmusnak is egyik leglényegesebb elemét képezi, mindig van valami belső megosztottság és feszülés.

Ha megkérdeznénk egy teológust, kétségtelenül azt mondaná, hogy a protestantizmus mindmáig azt az elvet képviseli, melyet a vallásújítók a 16. században kezdtek hirdetni. Joggal Luther és Kálvin írásaihoz utalna bennünket, főképen pedig elődeink nagy hitvallásaihoz, az ágostaihoz, vagy a la rochellei hitvalláshoz. A protestáns továbbra is annak akarja tudni magát, aki a kegyelem által való megigazulást vallja a hit segítségével, továbbá az ember teljes megromlását a bűnbeesés által és megváltását Jézus Krisztus kereszthalálával. Mindig a Szentírás embere marad, azé a Szentírásé, mely a Szentlélek belső bizonyosságtétele szerint Isten Igéje. Elveti a hagyományt, mivel az emberi eredetű. Következésképpen visszautasítja egy papi rend közbenjárását közte és Isten között, tekintettel arra, hogy a protestantizmus az egyetemes papság eive alapján áll. Továbbra sem hajlandó a Szentleket hozzákötöni bizonyos intézményekhez, zsinatokhoz vagy pápákhoz. Elutasítja Krisztus „anyagi” jelenvalóságának gondolatát az úrvacsorában a katolikus értelmezés szerint. Teológusunk azzal folytatná, hogy a reformáció óta semmi sem változott, semmit sem adott fel e tanokból a protestantizmus. Mindez maga a keresztyén életnek és igazságnak lényege, melyért bármikor fel kellene áldoznunk életünket. Ebben, néhány lényegtelen különbségtől eltekintve, egyetértenek evangélikusok és reformátusok egyaránt.

Azonban a tanbeli hűség nem zárja ki a nagyfokú változatosságot abban, hogy ki mit hangsúlyoz ki a keresztyénségből. Vannak különbségek az evangélikusok között egyfelől, akik inkább a kegyességi élet felé hajlanak, a reformátusok között másfelől, akik inkább a társadalmi tevékenységgel törődnek, továbbá a metodisták és baptisták között. Meg van továbbá az a két irányzat is, mely már a reformáció óta is váltakozó szerencsével jelentkezik, az orthodoxia és a liberálizmus.

Nagyjából úgy lehet mondani, hogy az orthodoxia szigorú ragaszkodás a hitújítók tanításához, a Szentháromsággal kapcsolatos állításaihoz, az általuk elfogadott első zsinatok hitvallásaihoz, a szentségekről szóló felfogásukhoz és gyakran az ő teológiájukhoz magához is. Az orthodoxia szigorúan elfogadja a Szentírás tekintélyét.

A liberálizmus inkább a Szellem szabadságáért száll síkra, mely nem engedi magát bezárni egy betű szerinti, „szószálhasogató” szigorúsággal, mereven magyarázott tantételbe. Sokkal nagyobb az érzéke a történeti változások iránt és éppen ezért arra törekszik, hogy evangéliuma mind hitelesebb legyen, — megkövetelvén a kritikától, hogy Krisztus szavait, amennyire lehet, a legpontosabban közelítse meg és ne elégedjék meg azzal, hogy Pál vagy János apostolhoz, vagy az Ige egyéb magya-

rázójához forduljon, bárki legyen is az. Az evangéliumtól elsősorban inspirációt vár, melynek segítségével megérthesse a világot és mely szerint abban tevékenykedjék.

Szélsőséges formájában mindkét irányzat rejt magában bizonyos veszélyeket. Az orthodox néha úgyszólván maradi magatartást vesz fel, görcsösen tartja magát a tanhoz és elfelejti, hogy az igazság maga az élet. A hit az orthodoxiában gyakran tisztán értelmi akrobatikává változik, mely a Szentírás szövegén alapul és amely sokszor elszakad attól, amihez tartoznia kellene, — az élettől.

A liberálizmus erre úgy reagál, hogy emlékeztet arra, miszerint a hitet élni kell, a betű pedig öl. Azonban ez az irányzat könnyen oda vezet, hogy míg élesen hangsúlyozza a történelem szerepét, a maga részéről elfelejti, hogy az élet az igazság, és hogy a szellem szabadsága elfojthatja a keresztyén kijelentés hangját az emberiség vallási mozgalmi között. Legfontosabbnak a jóindulatot és az érzületet tartja, a lélektan követelményeit és a filozófusok okoskodásait mindaddig, amíg az orthodoxia arra nem emlékezteti, hogy nincsen üdv Jézus Krisztuson kívül. A protestantizmus ebből az állandó belső feszültségből él, e kétféle magyarázat, talán kétféle szellemi magatartás között. Mindkettőnek kétségkívül megvan a maga szükségszerű rendeltetése. Ha a feszültség túl nagyra nőne, akkor az Egyház kettéhasadna. Ilymódon állandóan a szektariánizmus scyllája és az eretnekség charybdise között evez.

E nézőpontról tekintve manapság minden árnyalatot megtalálhatunk a protestantizmusban. Századunkat azonban mégis az jellemzi a legjobban, hogy a liberális válság a tudományok fejlődése következtében véget ért. E félszázadnak leginkább liberális sugalmazásra készült nagy műve, Rudolf Bultmann marburgi exegéta munkája, aki megkísérelte, hogy a Szentírást megtisztítsa a mythológikus elemektől („Entmythologisierung”), amivel mély érdeklődést keltett a Szentírás iránt. Ugyanakkor a reformáció hitelvei újra megkapták az őket megillető helyet, akár a neo-lutherizmus, vagy a neo-kálvinizmus alakjában, vagy valamilyen új formában. A helyzet túlságosan megváltozott ahhoz, hogy új tanszintézisek ne mutatkoznának szükségesnek. A modern racionalizmus, a német idealizmus és Schleiermacher hatása, Kierkegaard, a történetfilozófia, a már Nietzsche által is leleplezett nihilizmus, a politikai, gazdasági és erkölcsi forradalmi változások után mindenki szükségét érzi annak, hogy e fejlődés végére pontot tegyünk. A teológiai gondolkodás pedig új nyelvet és új szavakat keres ezen-új helyzet kifejezésére.

Századunk a teológiai újjászületés korszaka; ez a teológia azonban nem tulajdonítja az Esznek azt a magas értéket, mint a középkor tette, hanem inkább egy mind jobban kidolgozott dialektikát használ. Ez a teológia nem támaszkodhatik többé az ókori világfelfogásra. Egyben azonban nem ismeri félre az ember szerepét sem a megismerésben, sem pedig azokat a nehézségeket, melyek az embernek a transzcendenssel való kapcsolatából erednek.

Ezen előfeltételek mellett Karl Barth, Emil Brunner vagy Reinhold Niebuhr olyan problémákat vetnek fel újból, melyekről nem állítható, hogy már tökéletesen meg lennének oldva. Lehetetlenség ezúttal belemélyednünk eme teológiai rendszerek részleteibe, valamint az általuk felidézett vitákba. Ez utóbbiak közül az egyik leghíresebb probléma a természetes teológia lehetőségére vonatkozik, vagyis az emberi értelemnek azon képességére, hogy magától, minden kinyilatkoztatás nélkül is, megismerje Istent — amit Brunner állít és Barth

tagad. Meg kellene emlékeznünk Niebuhr jelentős, az etika alapjaira és a történetfilozófiára vonatkozó művéről, valamint Nigrén híres könyvéről az „Erosz és Agapé” ról is. A pálmát azonban kétségtelenül Karl Barth teológiája viszi el, mely oly ragyogó és oly jelentős, hogy azt bővebben is tárgyalnunk kell.

Eme életmű központi részét az a hét kötet képezi, mely eddig Barth „Egyházi Dogmatikájából” (Kirchliche Dogmatik) megjelent. Nemcsak teológiai fejtegetései miatt fontos ez a munka, hanem azon kitérései folytán is, melyekben a szerző vizsgálat alá veszi azokat az alaptételeket, a klasszikusokat éppúgy, mint a moderneket, melyeken a mi nyugati kultúránk alapul. Barth e kritikája maga egy külön tanulmányt érdemelne meg. Gondolkodásának kiindulópontja az a tétel, hogy az Egyház az a hely, ahol Isten szól hozzánk és hogy az Igé a Szentírás nyilatkoztatja ki. A teológia tehát nem lehet olyan rendszer, mely a maga filozófikus előítéleteiből kiindulva próbálja magyarázni a Szentírást.

A teológiának Barth szerint a Szentírásból kiindulva újra és újra mély kritikának kell alávetnie az egyház tanítását. Barth fáradhatatlanul hangsúlyozza minden olyan megállapítás paradox jellegét, mely azt az elgondolhatatlan valamit akarja kifejezni, hogy Isten szól hozzánk. Pedig ez a Valóság minden teológiának a kezdete és a vége. Nem kell tehát Isten kijelentésével szemben olyan kérdésekkel állnunk elő, melyek csupán a mi kíváncsiságunkból erednek — mint pl. görög és modern problémákkal —, mert itt csak egyszerűen arra kell figyelni, hogy Isten mit tartott helyesnek velünk közölni. A nézőpont eme megváltozása szemelláthatólag felfordítja minden eddig ismert rendszerünket. Ilymódon az ember tana sem vezethető le többé szükségképpen egy elvont meghatározásból, hogy az ember „eszese lény”; éppily kevésbé vezethető ez le a mi tapasztalatunkból, hanem kizárólag csak abból, hogy Isten nyilatkoztatja ki az ő Igéjében, hogy az ember valósággal van. Ádám teremtésének a története, az Újszövetség megállapításai a régi emberről és egy új ember teremtéséről, amely Jézus Krisztus testetöltésében lett világossá, az egyetlen valóban helyes kiindulópont. Azt mondhatnók talán hogy Isten nálunk jobban tudja, mi az ember. A teológia tehát bezárkózik a hit világába, és itt egy magában zárt világot alkot, melyet semmiféle ebből a világból származó fény meg nem világíthat. A rossznak, az emberi nyomorúságnak a tapasztalata nem magyarázza meg a bűnbeesés kinyilatkoztatott valóságát, mely csupán egy Isten és ember közti viszonyt fejez ki és csak ebből érthető meg.

Ez az Isten az, aki Jézus Krisztusban öltött testet. Barth gondolkodása lényegében véve a Szentháromság tanán alapul. Szerinte lehetetlen az Istenről beszélni úgy, hogy az ember ne beszélne egyszersmind Jézus Krisztusról is. Krisztusnak eme központi helyzetét Barth tanításában megtalálható Kalvinnál is, aki nál pl. az eleve elrendelés tana állandóan Krisztus személyével van kapcsolatban, azaz az isteni szeretet kinyilatkoztatásával. A keresztyén gondolkodás központi misztériuma Krisztus kettős természete, aki egyszerre Ige, mely testté lett, és ugyanakkor az emberség teljessége is — olyannyira, hogy az ember a maga emberségét nem éri el egészen addig, míg „magára nem ölti Jézus Krisztust”: akkor „új teremtmény” lesz, aki Krisztusban él, mozog és van. Barth hű marad a reformátorok gondolatához, amennyiben ő is visszautasítja ezen bibliai szövegeknek misztikus módon való értelmezését. Vagyis nem tér le a hit alapjáról a logikai áttekinthetőség kedvéért és nem fogadja el az embernek egy bizonyosfokú megistenítését, mint annyi az újplatonizmus által befolyásolt gondolkodó teszi. Az ember mindenkor kettős lény marad: lényegében

(folytatás a 6. oldalon)

FILM

Vallásos filmek francia szemmel¹⁾

Henri Agel et A. Ayfre: *Le cinéma et le sacré.*
(Les Éditions du Cerf, Paris, 1953. 144 U.)
René Ludmann: *Cinéma, foi et morale.*
(Les Éditions du Cerf, Paris, 1956. 144 U.)

A vallásos témájú film iránt manapság mindentütt fokozódó érdeklődés nyilvánul meg. Vele együtt egy egész problémakör keletkezett, amely elvi értékelést kíván.

Mindkét fenti kiadvány kitűnően szemlélteti azokat a szempontokat, amelyekkel a francia katolicizmus ebben az értékelésben résztvesz. A vallási kiindulási alap mindkét (tulajdonképpen három) íronál ugyanaz és éppen ezáltal a két könyv kitűnően egészíti ki egymást. Amennyire az első könyv inkább filozófiai felépítésű, annyira másféle a másik: társadalmi, erkölcsi és lélektani tényezőkkel való összefüggésben állítja elénk a filmet, mivel ezek a tényezők ennél a legfiatalabb művészetnél fontos szerepet játszanak. Mindkét könyv jellegzetesen francia. A második könyv nyebb olvasható, de aki ezzel kezdte, biztosan nem fogja az elsőt sem unalmasnak találni egyes ismert (francia és más) filmekről közölt kitűnő ismertetések folytán. Mindkét könyv tartalmaz képeket is, amelyek jól egészítik ki a szöveget.

A két könyvet olvasva hatása alá kerülünk azoknak a problémáknak, amelyek elé a film és a mozi világa állít bennünket. Ludmann a következő mondattal kezdi könyvét: „50 évnel rövidebb idő alatt mindenféle körülöttünk újfajta templomok épülnek gombák módjára szaporodva: jól fűtött, az éghajlati viszonyokhoz alkalmazkodó „templomok” ezek, és a műsor-éppoly zsúfolt bennük, mint a mi vasárnapi misénknel.” Az író nem írja a mostani kor minden baját a film rovására, a filmben inkább egy olyan szellemnek a megnyilvánulását látja, mely már korábban is létezett. Egyébként is: a filmnek hatalmas a befolyása. Ugy ahogy a modern filozófia (Camus, Sartre) regényformában jelenik meg, úgy vált a film, a mozi, egy bizonyos fajta népfőiskolává, olyan szervvé, amely a tömegeket szellemi táplálékkal látja el.

Ezek ugyan mind ismert tények, megemléstük mégis jobban kiemeli azt, ami a továbbiakban tárgyalásra kerül. Mindkét könyv írója érzi azt a nagy felelősséget, amely a film vonalán a keresztyéneken nyugszik, nemcsak a szűkebb értelemben vett vallási tárgyú fil-

mek tekintetében, hanem általában a filmmel, mint olyan szemben, amely ha nem képvisel valamilyen meghatározott szellemi vagy erkölcsi értéket, akkor a belőle megnyilvánuló értéktelenséggel gyakorol negatív hatást.

Páter Ludmann könyve, amelyben gyakran igen találó megállapítások vannak, eredetiségével és a filmmel szemben nyilvánított megbecsülésével tesz mély benyomást. „Tekintettel arra, hogy a film: művészet, minden filmnek alá kell magát vetnie a film sajátos esztétikai szabályainak. A vallási tárgyú filmekre vonatkozóan nem áll fenn valamilyen különleges esztétika.” (105 old.) Az író az előbb mondotakkal azonban azt a filmet, amely esztétikailag elfogadható, de erkölcsileg elfogadhatatlan, nem vette védelmébe; Clouzot „Les diaboliques” című filméről például azt mondja: „ez a film a nihilizmus metafizikája, amennyiben ez a két fogalom egymással összekapcsolható anélkül, hogy ezáltal értelmetlenné válnék” (118 old.) Ezzel szemben Fellini „La strada” és Lean „Brief Encounter” című filmje, bár egyik sem vallási tárgyú, mégis magas szellemi értékű. A Bresson rendezésében Bernanos könyve alapján készült „Journal d'un curé de campagne” című film az író szerint az igazi keresztyén film mintaképe. „Az arckifejezés nem árulja el a kép értelmét, a transzcendentális valóság mégis érzékelhető.”

A film hivatása az, hogy „látható jelekkel fejezze ki a láthatatlan valóságot.” (13 old.)

Ludmann arra a következtetésre jut könyve végén, hogy az egyháznak a film területén határozott feladatot kell betöltenie és hogy a film az egyház számára lehetőséget nyújt az evangélium „jó hírének” új módon való kifejezésére. Ezzel kapcsolatban nem meglepő az a tény, hogy a római katolikus író olyan további filmekre is gondol, amelyeknek szerinte apologetikus (hitvédő) értékük van, mint például Rouquier „Lourdes” című filmje, amely tanúság az „élő egyház” mellett.

Amint már említettem, Agel és Ayfre könyve, Ludmann könyvének fontos kiegészítője, ezen túlmenően több film kimerítő értékelését is tartalmazza. A természetfeletti valóságnak az adott, kézzelfogható valósághoz való viszonya itt kifejezettebben nyilvánul meg.

Az írók felhasználják az alkalmat, hogy félreérthetetlenül előnyben részesítsék a nem római katolikus rendező Dreyer „Jeanne d'Arc” című filmjét Fleming hasonló tárgyú filmjével szemben (Ingrid Bergmannal a főszerepben). Érdekes továbbá azt olvasni, milyen kifogásokat hoznak fel Malaparte „Az eltiltott Krisztus” című filmjével szemben, amely Agel szerint Krisztus megváltása helyett inkább az egyéni felszabadulást sugalmazza. Az író kedvezően értékeli Sjöberg „Himlaspjelet” című filmjét. Delannoy „Istennek szüksége van emberekre” (Dieu a besoin des hommes) című filmjével szemben az a kifogás, hogy a természetfeletti valóság ennél a filmnél mesterkéltén jut kifejezésre, mert hivatásos színészeket

„...a nihilizmus metafizikája”.
Christina, a lépcső fokain keresztül nézve, egy lélek nélküli világ rabját érzékelteti. („Les Diaboliques”, Clouzot filmje).

szerepeltettek a filmben. Cecil de Mille amerikai (különböző bibliai tárgyú) Hollywood-filmjeit ezek az írók épp oly kevésre értékelik, mint az átlag protestáns kritikus.

Az „Anima en prison” című szép fejezetben kitűnik, hogy világosan látják az írók azokat a veszélyeket, amelyek bibliai események megfilmesítésében rejlenek.

Míg egyrészt ugyanis valóban megvan a lehetőség arra, hogy az ezen események mögötti, szavakba már nem is foglalható világ megérintse a szemlélőt, másrészt fennáll annak a veszélye, hogy a legszentebb képzetek ellaposodnak és erejüket veszítik.

Ezt az utóbbit nem tudta például King „The song of Bernadette” című filmje elkerülni.

A fentiekből elég érthetően megnyilvánult, hogy az írók kedvező állásfoglalását nem kizárólag a film tárgya határozza meg. Egy római katolikus beállítottsággal rendelkező film filmesztétikai mértékkel mérve lehet esetleg elfogadhatatlan, ezzel szemben egy olyan film, amely a természetfeletti valóságot a római katolikus felfogással nem egyezően tolmácsolja, viszonylag több elismerést kaphat (így például Keighley „Green Pastures” című filmje).

Mint protestánsok szívesen olvastuk volna, milyen elbírálásban részesült volna a fentiek alapján egy olyan film, mint „Luther Márton”.

Bár részleteikben gyakran ellentmondásra vagy kérdésekre ösztönöznek, véleményem szerint mindkét könyv nagy mértékben segítheti elő a vallási tárgyú filmek jelentőségéről való eszmélkedést. Amely nemcsak teológusoknak, hanem az összes filmkedvelőknek, azok között különösen a keresztyéneknek a jövőben mindinkább szívügyévé kell, hogy váljék. Ezen a téren a franciák jóval többet tettek más népeknél.

A. Dronkers

„... az arckifejezés nem árulja el a kép értelmét, a transzcendentális valóság mégis érzékelhető; felszín alatti csendes küzdelem, amely hangban egyáltalán nem jut kifejezésre, az arcvonásokban is csak alig. (Journal d'un curé de campagne, Bernanos „Egy falusi plébános naplója” c. regénye alapján készült film.)

A lipcei törvényszék dr. Siegfried Schutzler ottani egyetemi lekipásztort 5 évi dologházra ítélte. Azzal vádolták, hogy kapcsolatot tartott fenn nyugatnémetországi reakciós egyházi körökkel, propagandát végeztet a Nato érdekében és e célból illegális szervezeteket létesített.

Lengyelországban az evangélikus Egyháznak a második világháború előtt több, mint fél millió tagja volt, most pedig alig 200.000. A háború után a menekülés és kiutasítások erősen csökkentették a gyülekezetek létszámát. A lekipásztorok nagy része a csekély fizetés miatt kénytelen mellékfoglalkozást vállalni.

New-Yorkban a Hudson folyó partján elkezdtek egy nemzetközi egyházi központ építését. Az épületben egy templom és 9 gyülekezőterem lesz; étkezdéjében 500 látogató étkezhethet. Kiállítási termében bibliákat, egyházi műv-

szeti tárgyakat és olyan fényképeket állítanak ki, amelyek bemutatják az egyház munkáját Amerikában és külföldön. Számos egyházi szervezetet, amelynek New-Yorkban van a székhelye, helyeznek majd el ebben az épületben.

Nemrégiben közölte a „Christian Century”, hogy az Egyesült Államokban mintegy 30 néger egyház van, több mint 10 millió taggal. A római katolikus egyházhoz 470.000 néger tartozik.

Cs. Szabó László, aki nemrég a louvaini magyar diákokat látogatta meg, a hollandiai Mikes Kelemen Kör meghívására április 18-án és 19-én Utrechtben fog két előadást tartani.

Albert Schweitzernek december 4-én nyújtották át Gunsbachban a tübingeni egyetem teológiai díszdoktori oklevelét.

(folytatás a 4. oldalról)

bűnös, azonban — legalábbis reményben — megigazult, megszabadított és megváltott.

Ez az igyekezet, mely oly kevés teret enged az embernek azért, hogy minden dicsőség Istennek jusson, a legembertelenebb tanná tehetné a barthianizmust; egyesek szemére is vetették ezt. Minden szigorja mellett azonban valójában igen jól megfér ez a felfogás az ember iránti mély érzéssel. Ily módon Barth pl. odajutott, hogy a keresztség kérdésében Kálvinéba ütköző álláspontot foglalt el. A reformáció mindig vigyázott arra, hogy a szentségeket megóvja mindentől, ami azok mágikus magyarázatát tenné lehetővé. A szentség csak jel, melynek jelentősége a hitben válik világossá. Az újszülöttek hitéről azonban nehéz beszélni. A keresztség problémáját Luther és Kálvin a hagyomány szellemében oldotta meg, ami azonban a baptistáknál erős ellenállásra talált, mert az ő nézetük szerint a keresztség mindenkor egyszersmind megtérést is jelent. A Szentírás szövegei e ponton nem egészen egyöntetűek. Mivel Barth kitart azon álláspontja mellett, hogy a szentséget a hívőnek saját hitéből kell felvennie, vallja, hogy az üdvözülés nem lehet egy metafizikai kaland, mely nélkülünk játszódik le az Égben. Az evangélium nem lehetne „jó hír” az ember számára, ha nem saját elhatározásából fogadná el azt.

Rá kell mutatnunk arra is, amit Barth próféta szerepének nevezhetnénk. Marburgi, majd bonni egyetemi tanársága idején ő volt egyike a „Bekennntniskirche” sugalmazóinak, azé a „hitvalló” egyháza, mely a barmeni zsinaton megállapított hitvallás alapján szervezte meg a náciizmussal szemben való ellenállást, s melynek Niemöller lelkész fogsága volt egyik legismertebb epizódja. A háború folyamán Barth bázei levelei hatalmas támaszt jelentettek jó néhány nehézségekkel küzdő egyház számára. Viszont legújabb magatartása a kommunizmussal szemben nyugtalanságot keltett, melynek Emil Brunner adott kifejezést éppen akkor, mikor az egyházak a Vasfüggönyön innen is, túl is, nagy nehézségek árán keresik

Augustinus vallomásaiból

Ki adja meg nékem, hogy benned megnyugodjam? Ki adja meg nékem, hogy szívembe jőjj és megrészegítsed, hogy elfeledjem, ami gonosz volt bennem s magamhoz öleljem egyetlen javamat: téged?

Mi vagy te nékem? Könyörülj meg s engeddd, hogy szóljak! Ki vagyok én neked, hogy azt parancsolod: szeresselek s ha nem tenném, megharagudnál s mérhetetlen nyomorúsággal fenýítnél? Talán bizony magában kis nyomorúság, ha téged nem szeretlek? Jaj nékem! Mondd meg nékem, könyörületedre kérek, Uram, Istenem, hogy mim vagy nékem! Mondd lelkemnek: „a te üdvösséged én vagyok” úgy mondd, hogy halljam. Ime, szívem fülei itt vannak előtted. Uram; nyisd meg őket és mondd lelkemnek: a te üdvösséged én vagyok. Futok e szó után és megragadlak téged. Ne tartsd el arcodat előlem: örömet meghalnék, hogy meg ne haljak, hanem láthassam.

Szűk az én lelkem háza, hogy téged befogadjon: te bővítsd meg. Roskadoz: állítsd helyre. Van benne egy s más, ami szemedet sérteni fogja: bevallom és tudom. De ki fogja megtisztítani? S rajtad kívül kinek másnak kiáltom majd: „az én titkos bűneimtől tisztíts meg engem, Uram és az idegen bűnöktől őrizd meg a te szolgádat. Hiszek és azért is szólok.” Uram, te tudod, nem vallottam-e meg magam ellen az én bűneimet, Istenem, és „megkegyelmeztél szívem gonoszságainak?” „Nem perlekedem veled, „aki az igazság vagy; s magamat sem akarom áltatni, hogy gonoszságom ne hazudozzon ön-magának. „Nem perlekedem veled, mert ha a mi bűneinket számon tartanád, Uram, Uram, ki állná ezt?”

a kibontakozás útját. Barth végül is úgy ítéli meg a dolgokat, hogy azok a problémák, melyek elé a marxizmus állítja az Egyházat, teljesen elütnek azoktól, melyek igazolták a náciizmussal szemben való ellenállást.

Persze, a barthianizmus távol áll attól, hogy az egész protestáns gondolkodást képviselje, hiszen még azt sem mondhatjuk, hogy a református felfogás nyer kifejezést műveiben. Sok zavar származik abból is, hogy míg ő maga sokhelyütt nem elég alaposan ismert, addig egyes tanítványai gyakran eltúlozzák egyes nézeteit. Barth gondolkodásának, mely szüntelen mozgásban van, sok az ellenfele, mind az orthodoxok, mind a liberálisok táborában. Lehetséges, hogy helyzete nehézségekbe fogja sodorni követőit, azonban tagadhatatlan, hogy ő az egész protestáns teológiának hatalmas lendületet adott.

Mielőtt elhagynók a teológiai kérdéseket, lehetetlen meg nem emlékeznünk arról, hogy a protestantizmus a Biblia vallása. Mind hite, mind kegyessége a bibliából táplálkozik. A Szentírás tanulmányozása tehát igen nagy helyet foglal el egész felfogásában. Itt is mutatkoznak azonban új irányzatok. A múlt század teológiájára nagy hatással voltak a különböző történeti módszerek, amelyek az exegéták egész generációt hoztak zavarba, protestánsokat éppúgy, mint katolikusokat. Most már talán elérkezett az ideje annak, hogy e vitát lezárjuk. A bibliai teológia szemmel láthatóan arra törekszik, hogy megállapítsa a különböző tudományok jelentőségét a Szentírással kapcsolatban. Mert hiszen miként jelenhet meg a kijelentés egy könyvben, melyről tudjuk, hogy meghatározott történeti és társadalmi feltételeknek köszönheti létét, és melynek összeállítását mindmáig sokrétű problémát jelent? Milyen a kapcsolat a Lélek és a betű között? Sok kutatás folyik ez irányban, mind az ősegyház hitének a megállapítására, ami történetileg átvizsgálható terület, mind pedig az Ószövetség typológiájára, vagyis arra a módszerre vonatkozólag, mely a zsidó nép történetének mind legendáiban, mind eseményeiben az Újszövetség előképeit kívánja látni, és akarja benne fedezni Isten nagy világtervének nyomait.

A Biblia nem egyéb mint egy történelem-könyv. Azon eseményeknek foglalata, mikről olyan okmányokból értesülünk, melyeket a történelemnek egy vallásos felfogása tár elénk. E történelem a világ teremtésével kezdődik és egészen a legutóbbi időig fut, Istennek az ő választott népével folytatott párbeszédein, az Ige testté válásán, Isten azon új népének kialakításán keresztül, mely az Egyházban tetesül meg. Ha az exegéták és teológusok pontosan megállapítják annak a történelemnek tényeit és jelentését (és jellegzetes, hogy ezen utóbbi évek legnagyobb sikere e téren éppen Cullmann könyve volt, mely Krisztus és az idő kapcsolatának van szentelve!), akkor már csak azt tudunk, hogy miképp kell e történelmi távlaton belül magyaráznunk azokat az eseményeket, melyeknek mi magunk vagyunk kortársai. A kérdést, melyet Augustinus tett fel magának a Római Birodalom bukásakor, mi is feltehetjük magunknak most, ha a technika világára, a tudományok fejlődésére és korunk politikai felfordulásaira gondolunk.

(Folytatjuk.)

Dr. John A. Mackay a princetoni teológiai szeminárium elnöke nemrégiben ötnapos látogatást tett Magyarországon. Megbeszélést folytatott az egyházi vezetőkkel és Horváth Jánossal, az egyházügyi hivatal elnökével is. Látogatása után kijelentette, hogy az egyház belső ügyei nagyon bonyolultak. A nehézségek jórésze az állam hatalmáról és az egyház szabadságáról vallott eltérő felfogásból ered. A magyar kormány — Mackay szerint — jó viszonyban kíván élni az egyházakkal és az ökumenikus mozgalommal... Igen nagy jelentőségű lenne, ha a magyarországi egy-

házak és az egyházi világszervezetek, amelyeknek Magyarországon is vannak tagjai, megegyezésre jutnának a mostani helyzetben kövendő irányvonalat illetően. Ilyen megegyezés most még nincs. Azonban — folytatta dr. Mackay — a látogató örömmel látja, hogy az Egyházak szabadon hirdethetik az evangéliumot. A gyülekezeti élet erőteljes. Az iskolákban folyik a vallásitanítás. (Pb. NHK.)

A witwatersrandi egyetemen (Délafrika) decemberben konferenciát hívtak össze a Délafrikai Unióban élő különböző fajok problémáinak megvitatására. A konferencián kb. négyszázan vettek részt: két római katolikus püspök, református lelképásztorok, professzorok, diákok, üzletemberek és újságírók. A konferencia résztvevői ajánlották, hogy a szószéken, az egyházi sajtóban, iskolákban és egyéb intézetekben nagyobb figyelmet kell szentelni a társadalom nevelésének a szociális és fajkérdések tekintetében. Javasolták, hogy a különböző fajhoz tartozó emberek működjenek együtt közös istentiszteleteken, megbeszéléseken és a szociális és karitatív munkában.

A szovjet vallásellenes propaganda több mint 500 irányítója Moszkvában kongresszusra gyűlt össze. Beszámolóikban el kellett ismerniök, hogy a Szovjet-Unióban negyven év óta folytatott vallásellenes propaganda nem érte el célját. Ellenkezőleg, különösen a balti országokban, Ukrajnában és Fehéroroszországban az egyházak fokozott működése észlelhető.

Böszin Endre, Kaposy Ottó, Vásárhelyi Gyula, Sarkadi Gusztáv és Szűcs Agnes festőművészek kiállítást rendeztek Edinburghben, melyről az angol lapok elismeréssel számoltak be.

JOJJETEK

Keresztyén havi lap.

Szellemi fórum.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds

Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Aron, Tóth Miklós, Tüski

István, Végh József.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2., Hollandia.

Minden cikkért szerzője felel.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem

adunk vissza.

Évi előfizetési díj: Anglia: 4,— sh., Ausz-

trália: 10,— sh., Ausztria: 15,— Sch., Bel-

gium és Luxemburg: 25,— fr., Francia-

ország: 200,— fr., Hollandia: 2,— gld.,

Németország: 2,— DM., Svájc: 2,50 fr.,

Svédország: 3,— Kr.

Félévi előfizetési díj a fenti összegek

fele.

Megrendelhető:

ANGLIA:

Mező Lajos, 134, George St., London S.W. 1

AUSZTRÁLIA

Domahidy András, 142, Townsend Rd.,

Subiaco, W. A.

AUSZTRIA:

Wien VII, Neubaugasse 44/3.

BELGIUM

Galgóczy Károly, 1, Rue des Secours,

Bruxelles

FRANCIAORSZÁG:

Vánkay István, Cité Universitaire,

Maison du Japon, Paris XIVe

és

Société Balaton, 12, Rue de la Grange-

Batelière, Paris IXe

HOLLANDIA:

Postbus 7115, Amsterdam-Z. 2. Postai

csekk számla száma: 316430, Admiraal de

Ruyter Fonds, Utrecht.

NÉMETORSZÁG:

Ismaningenstr. 68/0, München 27.

SVAJC:

Rebgasse 38, Basel.

Más országokból szíveskedjenek olva-

sóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz

fordulni.